

Za III. razred „četerorazrednic“ bolj natančno tvarina II. razreda „trirazrednic“.

Četrty razred.

Tvarina III. razreda „trirazrednic“ in zraven še: Vrste magnetov, polarnost magnetov, kompas, nauk o zavarovanji zoper ogenj in točo, natega ali levelj, nauk o komunikacijskih posodah, različne trombe, čiščenje kalnih tekočin s precejanjem; gorenje.

S tem je učni črtež o tri- in štirirazrednih šolah gotov in dokončan; sestavljen je na podlogi lastnih izkušenj, katere pravijo so najboljši učitelj, voditelj in kažipot.

O šolskem zdravstvu.

(Govoril pri okr. učiteljski konferenci v Postojini v 8. dan jul. 1885. l. Franjo Mrcina.)

(Konec.)

Toliko o boleznih in njim nasprotnih pripomočkih. O zadnjih bi moral podrobneje govoriti, ali to ni treba, ker je gospodom tovarišem gotovo dobro znan ukaz naučnega ministerstva z 9. junija 1873. l., šte. 4816, ki govori o uredbi šolskih poslopj in o šolskem zdravstvu; dalje ministerski ukaz s 26. novembra 1878. l., šte. 15213, o navodu proti kratkovidnosti šolske mladine. — Tudi so znane nekatere enako-pomembne določbe šolskega in učnega reda z 20. avgusta 1870. l. Vsled tega zavzema pa Avstrija poleg Virtemberškega prvo mesto mej omikanimi državami, ki znajo ceniti veliko važnost prave vzgoje svojih državljanov.

Po postavi s 25. maja 1868. l. ima naša država najvišje vodstvo in nadzorstvo vsega pouka in vzgoje. Vsled te svoje oblasti more država s higieničnega stališča več ali manj ugodno vplivati na šolsko zdravstvo, bodisi gledé določbe starosti, v koji morajo otroci v šolo hoditi, kot gledé časa pouka in posameznih učnih predmetov, ali sploh učnih črtežev.

Koliko je naša država to svojo oblast uporabila, — znano je gospodom tovarišem. Pri vsem tem pa ostaja posameznemu učitelju kot izvršitelju velicega dela te državne oblasti še precejšen vpliv, ki ga more v prospeh šolskega zdravstva uporabiti in to osobito pri pouku samem.

V tem oziru se predmeti ljudske šole vrsté v tri glavne vkupine. V prvo vkupino prišteval bi one predmete, kateri ne zahtevajo umstvenih zmožnosti, ampak bolj mehanično delavnost, n. pr. branje, pisanje in črtanje; v drugo vkupino bi stavil one predmete, ki se opirajo na kazanje in poskuse; n. pr. prirodoslovje in nekoliko tudi zemljepisje in zemljemerstvo; v tretjo vkupino one predmete, ki zahtevajo skoro izključljivo uporabo umstvenih zmožnosti, n. pr. računstvo, zgodovina in jeziki.

S higieničnega stališča ljudskega učitelja se mi najvažnejša zdi I. vkupina, to je: branje, pisanje in črtanje.

Velik del časa določenega šolskemu pouku uporabi se za branje. Branje je eden najvažnejših pospešiteljev šolskih, posebno pa očesnih bolezni, in zahteva vsled tega posebne pazljivosti šolskega higienika. Ocenjevatelju branja s higieničnega stališča je ločiti učila, ki nam služijo pri branji namreč: knjige, razne table itd. — Pri knjigi zanima higienika papir, tisek in velikost njegova. Glede papirja bilo bi želeti, da bi ne bil preveč bel, ampak bolje — malo blede-rumen. Tudi ni dobro, če je papir prefin, ker potem se tisek prve listove strani vidi mračno tudi na drugi strani, kar očesu jako škoduje. Glede tiska morajo imeti knjige namenjene spodnjim razredom večje črke nego za zgornje razrede. Tako priporočajo higieniki za spodnje razrede tiskane črke

po 4 milimetre in za višje razrede pa po 3 ali 2 milimetra velike. Tudi ugovarjajo (oziroma ugajajo) okrogle črke očesu mnogo bolje nego robate, kakor tudi to, da se črke — kot besede mej seboj preveč ne tišče, in da je vrsta od vrste dovolj oddaljena. Ravno tako bere oko ložeje kratke vrste; zato imajo časniki svoje strani v več rubrik razdeljene. Tudi so strani z malo vrstami mnogo manj utrudljive za oko. Sploh bi bilo koristno, naj bi bile šolske knjige v manjši obliki in da bi strani listov s tiskom ne bile prenapolnjene. Na ta način — rekel bi — je očesu mogoče počiti mej vsako stranjo, vsako vrsto, vsako besedo, da — mej vsako črko. Pa vse te prednosti hasnijo le malo, ako učitelj pri branji ne ravna umno.

Tudi pisanje, bodisi v šoli in še bolj doma, kjer je navadno brez nadzorstva, — je eden največjih pospešiteljev kratkovidnosti, upogčenje hrbtišča in še drugih bolezni. Tudi pri pisanji je treba, ocenjevaje šolsko zdravstvo, ozirati se na učila.

Gledé barve in debelosti papirja veljá to, kar pri branji.

Črnilo mora puščati razločna znamenja, zato je najboljšo popolnoma črno ali pa temno-modro črnilo. Posebno je treba otrokom prepovedovati ono črnilo (zlasti rudeče), ki ima primešane različne škodljive snovi. Tembolj je to nevarno, ako so otroci razvajeni z jezikom peresa ali madeže na prstih ali na pisankah lizati.

Peresa so boljša mehka nego trda. Rabo svinčnikov bi bilo dobro kolikor mogoče omejiti; kajti bledost črk, pisanih s svinčnikom, jako utruja oči. Tudi gledé razločnosti imajo s črnilom pisane črke prednost pred onimi, ki so pisane s svinčnikom, ker se svinčnik hitro obrabi.

Gledé tablic je treba paziti, da so vselej čisto zbrisane in da otroci ne pišejo s kakim „soldanom“, koji ne dela čisto belih znamenj ali znakov. Tudi računske tablice s križnimi črtami (okenci) so očesu škodljive (zdaj užé prepovedane).

Zeló važno je, kako se učenec drži pri pisanji, namreč: nogé na tleh, kolena v pravem kotu, prsi popolnoma ravne, dva ali tri centimetre oddaljene od klopine ploče, hrbet in glava ravna, podlakti na klop naslonjena, ne pa, da bi morala nositi težo trupla. Tudi pisanje je tem škodljivejše, čim več časa zdržema trpi; zato so kratki prenehljaji koristni.

Enako kakor pri pisanji veljá tudi pri črtanji. Da, črtanje je za oko še škodljivejši nego pisanje, bodisi, ker zahteva večjo natančnost, bodisi, ker se pri črtanji izključljivo rabi le svinčnik; in, ker mora učenec pri črtanji biti pazljivejši, spozabi se večkrat, da se prav ne drži.

Iz prejšnje razvrstitve izpuščena sta dva predmeta: telovadba in petje. Če tudi sta ta predmeta z didaktičnega stališča manjše veljave, nadkrilujeta higieniku vse druge predmete. — Kolikor so ti organizmu več ali manj škodljivi, pospešujeta ona dva njegova razvitek in njegovo moč. To pa se vé — le takrat, kadar se podučujeta pravilno t. j. z vednim ozirom na higienská pravila. Škodljiva moreta tudi postati, ako se preveč časa zdržema učita, ako bi bil otrok siljen svoje fizične moči prenapeti. Da, prenapetost bi znala ta predmeta zdravju nevarnejša storiti, nego vsi drugi. —

Preostaja mi govoriti še o kaznih in domačih nalogah. Prve precej na drobno opisuje §. 24. šolskega in učnega reda. Vender bi se nekatere dovoljenih morale omejiti pri šibkih in bolehnih otrocih, n. pr.: predolgo stanje zunaj klopí, zapor i. t. d. Ne morejo se pa dosti grajati kazni s pisanjem.

Važne za higienika so domače naloge, ker premisliti je treba, da, ako se užé v šoli toliko greši zoper zdravstvo sè znanjem in neznanjem učiteljevim, — koliko več še doma, kjer je navadno mladina brez vsega nadzorstva. Zato je pa dobro, da se domače naloge posebno na deželi omeje kolikor mogoče na nizko število in vsebino. Tù je treba

premisli, da morajo otroci doma starišem pri delu pomagati in da jim užé tako skoraj nič časa za počitek ne ostaja. Tedaj pozor pri domačih nalogah!

D o p i s i.

Iz Ljubljane. Minister za bogočastje in uk je c. k. okrajnim nadzornikom za Kočevski okraj imenoval gosp. Janeza Kamljanca, prof. verouka v Kočevji.

— Nov prost dan. Minister za bogočastje in uk je ukrenil, da mora 19. dan nov. kot imendan naše presvetle cesarice biti prost dan za vse ljudske in meščanske šole, za učiteljske izobraževalnice in za srednje šole. Ukazal je tudi deželnim šolskim oblastvam, naj drugo same ukrenejo, kako se bode dostojno praznoval ta šolski praznik.

— Odbor milosrčnih gospij je v pretečeni torek t. j. v 8. dan t. m. v narodni čitalnici 80 ubogim šolskim otrokom podaril popolno močno in čedno izdelano zimsko obleko. Pred delitvijo ogovoril je zbrane nadučitelj A. Praprotnik tako-le: »Slavna gosпода! Današnji shod v narodni čitalnici zdí se mi najlepši, najprazničniji in najganljivi mej vsemi, kar jih ima čitalnica naša. Danes predstavljajo se tu žive podobe in vršé se dela človekoljubnosti, dela ljubezni. — Povabili smo tu sim goste — našo ubogo šolsko mladino, da bi je oblekli z novo zimsko obleko ter jej tako pripomogli k potrebni vzgoji in k napreduemu učenju. — Ta prekornostna navada — ubogo šolsko mladino z obleko obdarovati — živi užé v našem glavnem mestu dvajset let, tedaj praznuje danes svojo dvajsetletnico. — Ravno v tem začasnem narodnem domu je pred dvajsetimi leti slavni naš nepozabljivi oče dr. Janez Bleiweis prvokrat prisrčno pozdravljal to prekornostno napravo ter ji voščil vztrajno, nadaljevalno srečo, rekši: »Z združeno močjo raste iz malega veliko. Ta prekornostna naprava naj tedaj raste mej nami, in rasti mora tudi, ker stoji na narodni podlogi in na naslombi krščanske ljubezni.« Tako je tudi bilo. Naš slavni rajni oče je prav prerokoval. — Ta lepa navada — ubogo šolsko mladino z obleko preskrbovati — rodila je do današnjega dne užé prekrasnega sadu: užé čez 1400 ubožcev bilo je obdarovanih v minulih dvajsetih letih, — zares preblago delo dobrotnih in milosrčnih rok. Mnogo miločutnih src, ki so se prva leta trudila za prekornostno to napravo, užé mirno počiva v hladni zemlji, a njihov mili čut in blagi vzgled živi mej nami — to je v milosrčnem odboru preblagih gospij, ki pri dobrotnikih nabirajo darov, in potem največ tudi same izdelujejo in pripravljajo obleko ubožcem. — Čast in dolžnost imam, da se v imenu obdarovane uboge mladine za toliko dobroto iz globočine svojega srca lepo zahvaljujem vsem preblagim gospe in vsem dobrotnikom, ki se usmiljujejo naše uboge šolske mladine. Zahvaljujem se tudi vsem navzočim, ki so se zraven tega, da so k tej delitvi z darovi pripomogli, tudi te lepe današnje slavnosti udeležili. V to svrho se hvaležno uklanjam tudi milostivi gospej baronovki Winklerjevi, ki nas je počastila z navzočnostjo svojo. — K sklepu pa želim, naj bi ta prekornostna navada vedno živela mej nami — tako gotovo kakor naj naša srca vedno bifejo za krščansko in domovinsko ljubezen. — V imenu uboge obdarovane mladine pa obetam, da se bode za toliko velike dobrote hvaležna skazovala s tem, da se bode vestno vzgojevala po načelu: »vse za vero, dom in cesarja.« — Po razdelitvi obleke mej otroke ogovoril je mladino katehet nunskih šol gosp. Ant. Kršič zatrjuje je, da naj bode svojim velikim dobrotnikom hvaležna, da naj skrbno varuje svojo dvojno obleko, namreč to, ki jo je dobila zdaj in tisto, ki jo je pred desetimi (ali manj) leti pri sv. krstu vzprejela od Boga: belo obleko nedolžnosti. — Ta lepa navada — obdarovanje uboge šolske mladine z zimsko obleko — daj Bog, da še dvajset in dvajset let živi in se širi mej narodom našim!

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na enorazredni ljudski šoli v Kopanji s 450 gold. letne plače in s stanovanjem. Prošnje vzprejema c. k. okrajni šolski svet Ljubljanske okolice v Ljubljani do 15. dec. t. l. — Na novoustanovljeni enorazredni ljudski šoli pri Sv. Ani nad Trzičem na Gorenjskem s 400 gold. letne plače in s stanovanjem za trdno, ali začasno. Prošnje c. k. okrajnemu šolskemu svetu v Kranji do 20. dec. t. l. — Na trirazrednici v Radečah druga učiteljska služba s 500 gold. letne plače. Prošnje c. k. okrajnemu šolskemu svetu v Krškem do 25. dec. t. l. — Na enorazredni ljudski šoli v Ljubnem na Gorenjskem s 400 gold. letne